

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

बौद्ध-कहानी

भिक्षु अमृतानन्द

Dhamma.Digital

प्रकाशक :

मन्त्री, धर्मोदय सभा
चतुर्थ विश्वबौद्ध सम्मेलन
कान्तिपुर, नेपाल ।

२,५००
न्हापां २०००

मूल्य १।५०

अनुशासिका जातक

“यायब्बे मनुसासती’ति” धइगु भव उपदेश शाक्यमुनि बुद्ध श्रावस्ती बिज्याना च्वंगु बखते अनुशासन याना जुइम्ह भिक्षुणीया कारणे आझा दयेका बिज्यागु खः ।

व भिक्षुणी श्रावस्ती च्वंम्ह छम्ह कुलीनम्ह गृहस्थीया म्हाय् खः । प्रव्रजित जुया उपसम्पन्न जुइधुसें निसें श्रमण-धर्मे (=भिक्षुणीपिसं पालन यायेमाःगु धर्मे) आचरण यायेगु उस्त मन मतसे केवल नयेगु त्वनेगु, लाभ सत्कार व कीर्ति प्रशंसाया जक लालच याइम्ह जुया च्वन । भिक्षा वंसां मेपिं भिक्षुणीपिं भिक्षा मवनीगु प्रदेशे भिक्षा वनीगु । सुं भिक्षुणीपिं भिक्षा काःमवइगु थासे जूया नितिं उगु थासे वयात खूब भिंभिगु भिक्षा प्राप्त जुया च्वन । अले व भिक्षुणी व हे रसे भुले जुया सदानं अथे हे साक्क भिंभिक नयेगु आशा तथा, “यदि थुगु थासे मेपिं नं भिक्षुणीपिं

भिक्षा काःवल धाःसा जिगु लाभ सत्कार मदया वनी । तस्मान्
जि मेपि भिक्षुणीपि थन भिक्षा फोंमवङ्गु उपाय यायेमाल”
धका मती लुङ्का भिक्षुणी आश्रमे वन । अले वं अन आश्रमे
च्वंपि भिक्षुणीपित थथे धका अनुशासन (=उपदेश) यात ।—

“भो आर्य्यपिं, फलानागु थासे चण्डालपिं किसि दु ।
चण्डालपिं सल दु । वैं खिचात लें जू दु । अन भिक्षा वनेबले
बिन्न बाधा जुङ्गु सम्भव दु । अतएव छलपोलपिं अन भिक्षा
फोंबिज्याये मत्य ।”

ध्व खँ न्यना अन आश्रमे च्वंपि छम्ह हे उगु थासे भिक्षा
मवं ।

छन्हु व भिक्षुणी अन भिक्षा फोंवना च्वंगु खः । उथाय् छम्ह
बेगं व्वांवना च्वम्ह फैनं व भिक्षुणीयात पिलाकया के तोदुङ्क
च्वल । मनूत व्वांवना स्ववन । अले इमिसं तोदुला च्वंगु के
खाना वासः तथा पत्ति चिना खाताय् तथा भिक्षुणीयात
भिक्षुणी आश्रमे यंकल । अले वयात मेपिसं “ध्व भिक्षुणी
मेमेपिन्त अनुशासन याना थःस्वयं उगु थासे भिक्षा वनाः
पिलाको तोदुङ्का वल” धका उपहास यात ।

चिरकाल मदयेवं हे ध्व खँ भिक्षुपिनि आश्रमे नं ध्यन ।
अले छन्हुया दिने धर्मसभाय् , “मित्रपिं ! अनुशासिका भिक्षुणी,
मेपित अनुशासन याना, थः स्वयं थःगु अनुशासनया विरुद्धे
जुया आखिरे चण्डालम्ह फैनं च्वका पिलाको तोदुङ्का वयेमाल”
धका वया अवगुण खँ लहाना च्वन । ध्व बेलाय् तथागत अन

थ्यंकः बिज्यात । अले वसपोलं इमिके, “भिक्षुपिं, ह्रु खँ ल्हाना च्वनागु” धका न्यना बिज्यात । भिक्षुपिसं जूगु खँ ब्याक कन । अले भगवानं, “भिक्षुपिं ! आः जक थ्व भिक्षुणी छगू धया छगू याना जुइम्ह मखु न्हापा नं थ्व छगू उपदेश बिया छगू याना जुइम्ह खः । मेपिन्त छगू धया थमं छगू याइम्ह खँ व ज्या चूमलाम्ह जूया निर्ति सदानं दुःख जक भोग याना च्वन” धका आज्ञा दयेका बिज्याना अतीतयागु खँ हया बिज्यात ।—

अतीत काले वाराणशी देशे ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु समये बोधिसत्त्व पक्षियोनी जन्म जुल । बुढा जुसेलि पक्षिपिनि नायः जुया सलंसः पक्षि परिवारपिं व्वना हिमालय पाखे वन । अन च्वना च्वंबले छम्ह चण्डालम्ह भंगः प्यकाले वना नसा माःवन । अले वयात अन गारां वाकावंगु वा, माय्, मू इत्यादि अन्न प्राप्त जुल । वया मने मेपिं भंगःतयेत अन मवकेगु युक्ति यायेमाल धैगु विचार लुया वल । अले वं भंगःतयेत थथै धका अनुशासन (=उपदेश) यात ।—

“तःधंगु तब्यागु लँपुइ व मूलँ तथा प्यकालेँ , किसी, सल, हारापिं द्रहं गाडा व बगी यक्को उखें थुखें वया वना च्वनी । उकिं उजागु थासे नसा माःवने मज्यू ।”

थ्व खँ न्यना भंगःतेयसं वयात ‘अनुशासिका’ धका नां छुत । छन्हुया दिने व मेपित वने मत्य धाइम्ह भंगः तःब्यागु लपुइ नसा माःवन । अबले अन सल रथ इत्यादि बेगं व्वाके हयाच्वन व भंगः नं रथादिया शब्द ताया लिफःस्वत । तर

‘रथादि तापानि’ धका अनसं नसा माला च्वन। अले व रथ फ्यु
समानं वेगं वया उघरिमे हे अन थ्यंकः वल। भंगः लँपुं बिसि
वने मफुत। वयात निकू थला रथ व्वां वन। भंगःया नायःम्हं
इमित संग्रह यानाच्चंगु बखते अनुशासिकायात मखना
‘अनुशासिका खने मटु। सो, व गन वन खनि’ धका धाल।
भंगःतयेसं वयात माःवन। इमितं वयात लँपुइ निकूदला च्वंगु
खन। इपिं वना व समाचार नायःयात कन। भंगःया नायलं,
“मेपित अन वने मते धका गना, थः ख्यं अन वना निकूदला
च्वनका” धका धासे निम्न सिल व्वना न्यंकलः—

“यायब्बे मनुसासति सयं लोलुप चारिनी।

सायं विपक्खिका सेति हप्पा चक्केन सालिका ॥”

अर्थ—लोभी व लालची जुया मेपित छगू धया थमं छगू
याना जुइम्ह थव भंगः पपु मदयेका घःचालं क्ययेका च्वंच्वन का
खं ला।

शास्तां थव धर्मोपदेश हया बिज्याना जातक खँ समाप्त
यानाः “उगु समये अनुशासिका (=नकीं) जुया च्वंम्ह भंगः थव
हे अनुशासिका भिक्षुणी खः। भंगःतये नायः जुया च्वंम्ह भंगः
जि हे खः” धका आज्ञा दयेका सकल श्रोतागणपित सन्तुष्ट
याना बिज्यात।

उकिं जगते अनुशासक व अनुशासिका जुइपिसं सर्वप्रथम
थःतनि अनुशासन याये सयेकेमाल।

उरग जातक

छगू समये भगवान् शाक्यमुनिं “छवर्गीय भिक्षुपिसं व
ध्वयातं चुकलि याना जुया च्वन” धयागु खँ न्यना इमित स
छया थथे न्यना बिज्यात “धात्थे खःला भिक्षुपिं, छिमिसं व
थया च्वंपिं, मिले मजुया च्वंपिं, वाद विवाद याना च्वंपिं नि
पित चुकलि याना वयातं ध्वयातं छना जुल हँ—गुगु क
याना मदुगु भेद-भावदया वइ, दयाच्चंगु भेद-भाव अ-मेल
भन् बढे जुइ ?”

“धात्ये खः भन्ते !’ धका इमिसं लिसः विल ।

अले भगवानं इमित न्वाना बिज्यासे “भिक्षुपि ! पैशून्य वाचा अर्थात् छ्वना खँ लहाये धयागु जःगु चुपि प्रहार यायेगुथे हे खः । अतिकं बहागु मित्रत्व व विश्वासयात नं थुयोगु पैशून्य (=प्रिय भाव शून्य याइगु वचन=चुकलि) खं भेद याना बी । परस्परे दयाच्वंगु मेल-मिलापयात मदयेका बी । थुगु रूपं छ्वना खँ लहाना जुइम्ह व परस्परे दया च्वंगु मित्रत्वयात मदयेका बीम्ह व्यक्तियात, उम्हं थुमंसित चोयाजुइह्म द्रहं धका धाइ,” धका आज्ञादयेका बिज्यात । पुनश्च भगवानं धव हे खँयात उदाहरण क्यना बिज्यासे भूतकाले जूगु निम्न खँ छत्वा आज्ञा जुया बिज्यात ।

अतीत समये बाराणशी देशे ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु खः । अबले बोधिसत्त्व, वसपोल जुजुया पुत्र जुया जन्म जुल । ल्याय्म्ह जुसेलि विद्या ब्वनेया नितिं तक्षशिलाय् वन । अबुम्ह स्वर्गवास जुसेलि धर्मानुकूलं वसपोल बोधिसत्त्वं राज्य यात ।

उगु समये साजवाः छम्ह बने सा जयका ल्यहाँ वोतु बखते होश मदया प्वाठे दुम्हसा छम्ह बने तोफिका वल । व साया बने छम्ह सिंहना लिसे विश्वास जुल । इपिं निम्हसिया परस्पर प्रेम वृद्धि जुया निम्हं अतिकं विश्वासीपि मित्र जुया मिले जुया च्वन । अले, छन्हुया दिने साया मचाबुल । सिंहनीया नं मचाबुल । इपिं निम्हं मचात, प्रकृतिं मिले मज्जीगु स्वभावयापि जूसानं मचानिसें नापं संगत जुया च्वंगु जुया मैत्री युक्तपि जुया मिले

चले जुया छथासं बास यानाच्चन ।

अन जंगले बरोबर वड्ढ वनचर छम्हस्यां धव साचा व सिंहचिया मित्रता व मेलभाव खन । छन्हु व बनचरं जंगले च्वंगु अने अनेगु फल-मूल कया वाराणशी जुजुयात चढे याये यंकल । अबले जुजुं वयाके 'भो पुरुष ! बने छं छुं अद्भुतगु कारण खंला' धका न्यन ।

“भो देव ! मेगु जा जि छुं नं मखना, केवल छम्ह साया मचा व सिंहनीया मचा—थुपिं निम्ह अतिकं मिले जुया छथासं नये त्वने याना प्रेमपूर्वक च्वंच्वंगु जक खना” धका वनचर पुरुषं धाल ।

अले जुजुं वयात “थुमि बिचे स्वम्हम्ह दतकि थुमि प्रेम व मित्रता भंग जुया थुमि बिचे भय उत्पन्न जुइतिनि । गुखुनु छं थुमि बिचे स्वम्हम्ह खनी उखुनु छं व खँ जितः वया कंवा न्है” धका धाल ।

“ज्यू हवस” धका वनचरं उत्तर मिल ।

उखे बने छम्ह ध्वँचा वया सिंहया मचायात नं साया मचायात नं खूब सेवा टहल यात । वनचर मनू बने वना स्वम्हम्ह दुगु खना 'स्वम्हम्ह उत्पन्न जुल' धका जुजुयात कंवनेगु मती तया नगरे वन ।

छुं दिन बिते जुसेलि ध्वँचां थथे मती तल—“जि सिंहया ला व साया ला तोता मेगु ला मनयागु छुं मद्दु । थुपिं निम्हेसित फाया (=फूट) याना थुमि ला नयेमाल ।”

(८)

अले वं “ध्वं छन्त थथे धाल, वं छन्त थथे धाल’ धका निम्हे-
सित चुकलि खँ न्यंका ताकाल बिते जुइ मलानिवं हे इमित फाया
लवापु याका अन्ते मरणतुल्य हे जुइकल ।

बनचर मनू नगरे वना जुजुयात स्वम्हम्ह उत्पन्न जूगु समा-
चार कन । जुजुं “व सु खः अले ?” धका न्यन । “ध्वँचा देव”
धका लिसः बिल । जुजुं “व ध्वँचां निम्हसितं स्याइ निति । इपिं
सी न्ह्यो हे भी अन ध्यंक वनेमाः नु” धका जुजु रथे च्वना
बनचर नाप बने वन । जुजु अन ध्यंगु बखते साचा व सिंहचा
निम्ह लवाना निम्हसियां नकतिनि प्राणान्त जक जुइ धुंकल ।
ध्वँचा सन्तुष्ट जुया अत्यन्त हर्षपूर्वक छको सिंहचिया ला छको
साचिया ला नया च्वन । जुजुं इपिं निम्हसिया जीवन क्षयप्राप्त
जूगु खना रथेसं च्वनाः सारथी लिसे खँ लहासे निम्न सिलः
आज्ञा जुया बिज्यात—

“न वे इत्थिसु सामञ्जं नपि भक्खेसु सारथि ।
अथस्स सन्धिभेदस्स पस्स याव सुचिन्तितं ॥
असि तिक्खोव मंसम्हि पेसुञ्जं परिवत्तति ।
यत्थसभञ्च सीहञ्च भक्खयन्ति मिगाधमा ॥
इमं सो सयनं सेति ययिमं पस्ससि सारथि ।
यो वाचं सन्धिभेदस्स पिसुणस्स निबोधति ॥
ते जना सुखमेधन्ति नरा सग्गगतारिव ।
ये वाचं सन्धिभेदस्स नावबोधेन्ति सारथी’ति ।

अर्थ—सारथी ! निम्ह मिसातये प्रकृति साधारण मजू । न इमि नये त्वनेगु हे मिले जू । सिंहनीया स्वभाव मेगु हे, साया स्वभाव मेगु हे । सिंहया आहार मेगु हे, साया आहार मेगु हे । सिंह सिंहनीलिसे मिले जुइ, द्वहँ सालिसे जुइ । थुगु प्रकारं प्रकृति भिन्नपिं जूसां तबि प्रारम्भनिसें सत्संगत दुगु जुया निति मैत्रीपूर्वक मिले जुया च्वपिं थव सिंहया मचाचित फायेगु नियत याना चुकनि खँ लहाम्ह ध्वँचिया बुद्धि सो ! सो !

सो सारथी, गथे जयेका तःगु चुपिं ला धवनीगु खः अथे हे जःगु चुपिं जाःगु चुकलि खँ याना थुपिं निम्ह प्राणीपिनि ज्ञान कया सिंह व साया ला थव ध्वँलं नया च्वन !

हे सारथी, गुम्हस्यां मेल मदेकइगु खँ लहाइम्हसिया प्रिय शून्य जुगु खँ (चुकलि खँ) यात विश्वास याइ, उम्ह व्यक्ति थुजागु शयने शयन याइ कि गथे थुपिं पशुत शयन याना च्वन ।

गुम्हस्यां मित्रभेद कया मित्रभेद याइगु वचनयात विश्वास याना मती तया तइ मखु, उम्ह व्यक्ति स्वर्गलोके वना स्वर्गीय सुख भोग याना च्वनी ।'

थुलि सिलः व्वना सिंहया छ्यंगू, लुसि व वा ज्वंका जुजु थःगु नगरे तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थव सिलः आज्ञा जुया च्वनाम्ह जि हे खः धका आज्ञा जुया थःगु खँ समाप्त याना बिज्यात ।

सुजाता जातक

“नहि वण्णेन सम्पन्ना.....” धयागु थ्व सिलः भगवान शाक्यमुनिन्द्र जेतवने बिज्याना च्वंगु बखते, अनाथपिण्डिक सेठया भमचा, धनञ्जय सेठया म्हाय् विशाखाया कांछिम्ह केहे सुजाताया कारणे आज्ञा दयेका बिज्यागु जुल ।

व मय्जु जुलसां अनाथपिण्डिकया छेँ भरिपूर्ण जुव्क कोसः ज्वना, भारी छांटं वोम्ह जुल । “जि तद्धंमहसिया म्हाय्मचा

खः” धयागु अभिमान वयाके दुगु जुया च्वन । थुकिं व तसतं हे क्रोधी, चण्ड, कठोर भाषी । माजु, बाःजु व थः भातया प्रति थःगु कर्तव्य नं पालन मयाः । छेँ च्वंपिं मनूतयेत नं दयाया बोबिया जक जुइगु ।

छन्हुया दिने शान्तिनायक भगवान् बुद्ध न्यासः भिक्षुसंघपिं लिसे अनाथपिण्डकया छेँ विज्यात । अन वसपोलपिं लायातःगु आसने फेतुना विज्यात । अनाथपिण्डक सेठजु धर्मोपदेश श्रवणयासे भगवानया न्होने फेतुत । अबले अनाथपिण्डक सेठजुया भमचामय्जु सुजाता, च्यो भ्वातिं लिसे तःतःसकं हाला लवाना च्वंगु खः । भगवानं थ्व सः ताया धर्म-खँ दिना, “थ्व छु सः ल्या” धका साहुयाके न्यन । साहुं थथे धाल—

“भन्ते ! थ्व जुलसां भी कुलयाम्ह भमचाया सः खः । थ्व भमचिके गौरव धयागु छुं मदु । माजु बाःजु व भातया प्रति नं थ्वया छुं कर्तव्य मदु । न थ्वयाके दान दु, न शील दु, न श्रद्धा हे; सदां अप्रसन्न जुया चान्हंन्हिनं ल्वापु जक थया जुइ ।”

“अथे जूसा वयात थन सःता हति ।”

व थया भगवान्यात वन्दना याना छखे लिना च्वन । अले तथागतं वयाके थथे धका न्यना विज्यातः—

“हे सुजाता ! पुरुषपिनि न्हेता प्रकारयापिं मिसात दु, षकी-मध्ये छ गुगु प्रकारयाम्ह खः ?

“भन्ते ! छलपोलं संक्षिप्तं आज्ञाजुया विज्यागु खँ जिं

बांलाक थुइके मफु; अनुकम्पा तयाबिज्यासे थव खँ विस्तारपूर्वक
आज्ञाजुया बिज्याहुँ !”

“अथे जूसा सुजाता ! बांलाक न्हाय्पं बिया न्यं” धया भग-
वानं निम्न सिलः उजुं दयेका बिज्यान—

“पदुइचित्ता, अहितानुकम्पिनी,
अब्बेसुरत्ता, अतिमब्बते पतिं ।
धनेन कीतस्स वधाय उस्सुका,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया
‘वधका च भरिया’ति च सा पवुञ्चति ॥

(१)—गुम्ह पुरुषया मिसा तंकाली जुइ, अहित याइम्ह जुइ,
परपुरुषया कामना याइम्ह जुइ, भातयात अनगिन्ति याइम्ह जुइ,
तथा धनं न्याना कयातःपि अर्थात् दास दासीपित दायेगुली
उत्साह दुम्ह जुइ; उम्ह पुरुषया मिसायात, ‘वधक-भाय्या’
अर्थान् ‘हिंसक-मिसा’ धाइ ।

“यं इत्थिया विन्दति सामिको धनं,
सिप्पं वणिज्जं च कसिं अधिट्ठं ।
अप्पं पि तस्मा अपहातुमिच्छति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया,
‘चोरी च भरिया’ति च सा पवुञ्चति ॥”

(२)—गुम्ह पुरुषया मिसां थः भातं शिल्प द्वारा वा व्यापार
द्वारा अथवा बुँ-उया द्वारा कमाय् यानातःगु धन मध्ये भतिचा
जक जूसां खुया कायेगु इच्छा याइ; उम्ह पुरुषया मिसायात

‘चोरी-भाय्या’ अर्थात् ‘खुनी-मिसा’ धाइ ।

“अकम्मकामा, अलसा, महग्गसा,
फरुसा च चण्डी च दुरुत्तवादिनी ।
उपट्टायिकानं अभिभूय्य वत्तति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया,
‘अय्या च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥”

(३)—गुम्ह पुरुषया मिसा ज्या मयाइम्ह जुइ, आलसी जुइ,
आपा नइम्ह जुइ, म्हुतु छ्वाःम्ह जुइ, ल्वापुखिचा जुइ, मभिगु खँ
ल्हाइम्ह जुइ, तथा नोकरतयेत दवे याना जुइम्ह जुइ; उम्ह पुरुषया
मिसायात ‘आय्या-भाय्या’ अर्थात् ‘नकिं-मिसा’ धाइ ।

“या सब्बदा होति हितानुकम्पिनी,
माता व पुत्तं अनुरक्खते पतिं ।
ततो धनं सम्भतमस्स रक्खति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया,
‘माता च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥”

(४)—गुम्ह पुरुषया मिसां, भातया प्रति सदां हित व अनु-
कम्पा तइ, मामं पुत्रयात रक्षा यायेथे भातयात रक्षा याइ हानं
भातं कमे याना हःगु धनयात बांलाक रक्षा याइ, उम्ह पुरुषया
मिसायात ‘माता-भाय्या’ अर्थात् ‘मां-मिसा’ धाइ ।

‘यथापि जेट्ठा भगिनी कनिट्ठा,
सगारवा होति सकम्हि सामिके ।
हिरीमता भत्तवसानुवत्तिनी,

या एवरूपा पुरिसस्स भरिया,

‘भगिनी च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥”

(५)—गुम्ह पुरुषया मिसां, केहेनं ततायात गौरव व प्रेम तथा च्वनीथें, थः भातया प्रति गौरव व प्रेम तइ तथा लज्जा दुम्ह जुया भातया वशे च्वनी; उम्ह पुरुषया मिसायात ‘भगिनी-भाय्या’ अर्थात् ‘केहे-मिसा’ धाइ ।

‘याचीध दिखान पतिं पमोदिता,

सखी सखारं व चिरस्स आगतं ।

कोलीनिया सीलवती पतिव्रता,

या एवरूपा पुरिसस्स भरिया,

‘सखी च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥”

(६)—गुम्ह पुरुषया मिसा, ताकालं लिपा वोम्ह थःपासा खना प्रसन्न व हर्ष जुइथें थः भात खना सदां प्रसन्न जुइ तथा गुम्ह कुलीनम्ह शीलवती व पतिव्रता जुइ उम्ह पुरुषया मिसायात ‘सखी-भाय्या’ अर्थात् ‘पासा-मिसा’ धाइ ।

अक्कुट्टसन्ता, वध दण्डतज्जिता,

अदुट्टचित्ता, पतिनोतितिक्खति ।

अक्कोधना भत्तुवसानुवत्तिनी,

या एवरूपा पुरिसस्स भरिया,

‘दासी च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥”

(७)—गुम्ह पुरुषया मिसा, भातं तं क्यंसां शान्त जुया च्वनीम्ह जुइ, दाइगु न्वाइगुलिं दवे जुया च्वनीम्ह जुइ, भिंगु

चित्तम्ह व भातया प्रति सहन-शील दुम्ह जुइ, उम्ह पुरुषया
मिसायात 'दासी-भाय्या' अर्थात् 'दासी-मिसा' धाइ ।

“भो सुजाता ! थथे न्हेता प्रकारयापि मिजंतये मिसात दु ।
थुकी मध्ये 'वधक-भाय्या' 'चोरी-भाय्या' व 'आय्या-भाय्या'
धयापि थुपिं स्वताजियापि मिस्त नरके उत्पन्न जुइ । मेपिं प्यता-
जियापि मिस्त निम्मानरति देवलोके उत्पन्न जुइ ।

याचीध भरिया वधकाति वुच्चति
चोरीति अरियाति च सा पवुच्चति,
दुस्सीलरूपा फरूसा अनादरा,
कायस्स भेदा निरयं वजन्ति-ता ॥

गुपिं थ्व 'वधक' 'चोरी' 'आय्या' धयापिं दुःशीळपिं,
चुपिंथे छाःगु वचनपिं तथा अनादरपिं मिसात खः, थुपिं मरणं
लिपा नरक लोके उत्पन्न जुइ ।

याचीध माता भगिनी सखी च,
दासीति भरियाति च सा पवुच्चति,
सीले ठितत्ता, चिररत्तसंवुता,
कायस्स भेदा सुगतिं वजन्ति ता ॥

गुपिं थ्व 'माता' 'भगिनी' 'सखि' व 'दासी' धयापिं शीले
च्वनाच्चपिं तथा चिरकाल तक संयम याना च्वपिं मिसात खः,
थुपिं सकलें मिसात मरणं लिपा स्वर्गलोके उत्पन्न जुइ ।

थुगु प्रकारं शास्तां न्हेता प्रकारयापिं मिसातये बारे खँ
कना उपदेश याना बिज्यागु बखते सुजाता मय्जु स्रोतापत्ति

फले प्रतिष्ठित जुल । अले शास्तां सुजातायाके थये न्यना बिज्यातः—

“भो सुजाता ! ध्व न्हेता प्रकारयापि मिसात मध्ये छ गुजोगु प्रकारयाम्ह मिसा खः ?”

“भन्ते ! जि दासी समानम्ह मिसा खः” धया सुजातां शास्तायात बन्दना याना क्षमा फोन ।

थुगु प्रकारं भगवानं अनाथपिण्डकया भमचा मयज्जु सुजातायात छगू हे उपदेशं शान्त यासे विनीत याना बिज्यात । भोजन भपि सिधसेली वसपोल विहारे बिज्याना गन्धकुटी द्वाहां बिज्यात । धर्मसभाय् शास्ताया गुण खँ चले जुल ।—“आवुसो ! शास्तां गृह भमचित छगू हे उपदेश द्वारा शान्त याना स्रोत-पत्ति-फले प्रतिष्ठित याना बिज्यात ।”

शास्ता धर्मसभाय् बिज्याना “भिक्षुपि ! छुं खँ लहाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्यात ।

“ध्व ध्व खँ लहाना च्वनागु” धका भिक्षुपिसं धाल ।

“भिक्षुपि ! आः जक मखु, न्हापा नं जि ध्व सुजातायात छगू हे उपदेश द्वारा शान्त याना दमन यानागु दु” धका भगवानं निम्नरूपं पूर्व जन्मया खँ आज्ञा दयेका बिज्यात ।

अतीत समये वाराणशी देशे ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु बखते बोधिसत्व अग्रमहारानीया कोखे जन्म जुल । तःधिक जुसेलि व तक्षशिलाय् वना शिल्प-शास्त्र सयेका ल्याहाँ बल । अबुम्ह परलोक जुसेलि राज्ये च्वना बोधिसत्वं धर्मानुकूल राज्य

यात । वया मांम्ह जक तंकालि, चण्ड, चुपिथं छाःगु वचन
लहाइम्ह, बोधीम्ह तथा निन्दा याइम्ह खः । थथे मांम्हसिया
दुर्गुण खना छन्हु बोधिसत्त्वं मांम्हसित न्वाय्माल धका मती
तल । तर ‘विना उदाहरणं सममे बुभे याये थाकुइ’ धइगु
विचार जुया छगू उदाहरणया प्रतीक्षा याना च्वन ।

छन्हुया दिने इपिं उद्याने वन । बोधिसत्त्व लिसे वया मांम्ह
नं दुगु खः । थुबले लँपवी छम्ह मिसाम्ह म्हेखा हाल । बोधि-
सत्त्वया मनूतयेसं म्हेखाया सःताया, “हे चण्डवादिनी, हे छाःगु
सः पिकाइम्ह ! हाले मत्य हाले मत्य” धका धाल । बोधिसत्त्व नं
प्याखंया मिसातयेसं छचाख्यरं चाःहुयेका मांम्ह लिसे उद्याने
वन । उद्याने चाहिला च्वंगु बखते छथाय् सिमाय् च्वना च्वंम्ह
कोकिल पक्षी छम्ह अति मधुर स्वर पिकया हाल । महाजनपिं
सकलें वया सले आकर्षित जुसे सुप्रसन्न जुया थथे धाल—

“हे नायूगुसःम्ह, हे कोमल सःपिकाइम्ह, हे मृदु सःपिका-
इम्ह, हा, हा, बांलाक हा !”

थथे धया मनूत सकलें छथों ल्हना स्वया च्वन ।

बोधिसत्त्वं थ्व निगू कारण खना “आः धासा मांयात न्वाये
जिल, सममे याके जिल” धका मती तया थथे धाल—

“यो मां ! लँ बिचे मिसाम्ह म्हेखाया सःताया मनूतयेसं ‘हाले
मत्य, हाले मत्य कठोर भाषी’ धया न्हाय्पं प्वाःतिना जूगु खंला ?
छाःगु सः धयागु सुयां न्यने मयः ।” थुलि धया निम्न सिलः
व्वना न्यंकलः—

“नहि वण्णेन सम्पन्ना, मञ्जुका पियदस्सिना ।
खरावाचा पिया होन्ति, अस्मि लोके परम्हि च ॥
ननु पस्ससिमं कार्णि, दुवण्णा तिलकाहत्तं ।
कोकिलं सण्हभाणेन, बहुन्नं पाणिनं पियं ॥
तस्मा सखिल वाचस्स, मन्तभाणि अनुद्धतो ।
अत्थं धम्मं च दीपेति, मधुरं तस्स भासितं ॥”

स्वयेबले बांलाम्ह जूसां, छाःगु (=खरा वाचा) बच्चंम्ह जुल
धायेवं थव लोके नं परलोके नं सुयां यइ मखु ।

छं थव हाकुम्ह कोकिलयात खना मखु ला ? गुम्हसिया वर्ण
बांमलासां, हामोथें चात दुसां प्रियगु व नायूगु सःया कारणं
वयात सकसिनं प्रेम यात ।

उर्कि मधुर खँ लहायेगु उत्तम, छायाधासा—मधुर खँ लहाइ-
म्हसिनं, माच्छि खँ लहाइम्हासिनं तथा अपो खँ मलहाइम्हसिनं
अर्थ (=हितकर खँ) व धर्म प्रकाश याइ । थव हे खँ मधुर खः ।”

थथे स्वपु सिलः द्वारा बोधिसत्वं मांम्हसित बोध यात ।
उलसंनिसें बोधिसत्वया मांम्हं आचारसम्पन्न जुया सुयातं नुगले
स्याक्क खँ मलहात । थुगु प्रकारं छगू हे उपदेश द्वारा मांम्हसित
शान्त याना बोधिसत्व यथाकर्म परलोक वन ।

शास्तां थव धर्मोपदेश हया बिज्याना जातक खँ मिलेयाना
बिज्यात । “उगु समये वाराणशीया राजमाता थव हे सुजाता
खः । जुजु जुया च्वनाम्ह जि हे खः ।”

गुजागु वचन उजागु फल

जेतवन विहारे बास याना च्चंपिं भिक्षुपिसं विरेचन भपा बिज्जयात । वसपोलपित रसयुक्तगु भोजनयागु आवश्यक जुल । रोगी सेवा याइपिं शिष्यपिं, सुरस भोजन फोना ह्ये धका श्रावस्ती द्वाहां वना जा दान बीपिं दातापिनिगु त्वाले वना भिक्षाचरण यात नं मनंतुनार्थे जागु भोजन प्राप्त मज्जुया ल्याहां वन । सारि-

पुत्र स्थविर भति लिबाक्क भिक्षा फों बिज्यागु बखते इपिं खना 'आवुसो ! छाय् याकनं हे ल्याहाँ वयागु' धका न्यना बिज्यात । इमिसं फुकं खँ कन । स्थविरं अथे जूसा वा धका थःलिसे व्वना यंका इपिं न्हापा वंगु त्वाले तुं भिक्षा बिज्यात । महाजनपिसं पात्र जायेक जायेक मुरस भोजन तथा बिल । रोगी बिचाः याइ-पिसं विहारे हया रोगीपित बिल । इमिसं भोजन यात । छन्हु भिक्षुपिनि धर्म-सभाय् खँ जुल—'आवुसो ! स्थविरं रस भोजन प्राप्त मज्जुया ल्याहाँ वोपिन्त हानं अन हे व्वना यंकाः आपालं रस भोजन ज्वंका विहारे हया बिज्यात । शास्ता बिज्याना 'भिक्षुपिं ! छु खँ ल्हाना च्वनागु धका न्यना बिज्यात ।' भिक्षुपिसं जूगु खँ ब्याकं कसेलि 'भिक्षुपिं ! आःजा सारिपुत्रयात रस भोजन जक प्राप्त जुल । न्हापा मृदु तथा प्रिय-वचनं खँ ल्हाये सःह्य पण्डितयात वर मांस फुकं प्राप्त जूगु दु' धका धया निम्न अतीत खँ हया बिज्यात :—

अतीते वाराणशी देशे ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु बखते बोधिसत्त्व छह्ण सेठया पुत्र जुया च्वंगु खः । छन्हुया दिने ब्याधा छह्णसित अधिक मृग-मांस प्राप्त जुया छगू रथे जायेक तथा 'मी माल' धका नगर पाखे वयाच्वन । उगु समये वाराणशी च्वंपिं प्यह्ण सेठया कायमस्त नगरं प्याहाँ वया छ्हाय् दोवाते अथें गफ याना च्वंच्वन । थुपिं मध्ये छह्णसिनं ला तथा हःगु गाड़ा खना 'श्व ब्याधयाके लापाय् छकु फोना हये ला' धका न्यन । पासा-पिसं 'हुँ फोना हति' धका धाल । व वना—'ए ! ब्याधा ! हति

जित लापाय् छकू' धका फोन । व्याधां 'मेपिके छुं' फोनिहसिनं
प्रियवचनं फोने फेकेमाः का ! छं गुजागु वचन धाल उजागु हे
लापाय् छकु छन्त दइ' धका धया निम्न श्लोक धाल :—

“फरुसा वत ते वाचा मंसं याचनको असि ।

किलोम सदिसि वाचा किलोमं सम्म ददामि ते'ति ॥”

अर्थ :—“मांस याचक ! छंगु वचन चुपिथें च्वं, निःसारगु
प्याथःलाथें च्वंगु (छंगु) वचन (उकिं) छन्त प्याथःला हे बी
शौम्य !” धका धया छुं हे रस मदुगु प्याथःला छपाय् बिल ।

मेह सेठ पुत्रं 'छं छु धया फोना' धका न्यन । ए ! (अरे)
धका । वनं वयाके ला फोने धका अन वना 'हे दाजु जित लापाय्
छकू' बियादिसँ धका धाल । व्याधां नं 'छंगु वचन समासगु
लापाय् छन्त दइ' धका धया निम्न श्लोक धाल :—

“अङ्गमेतं मनुस्सानं भाता लोके पवुच्चति

अङ्गस्स सदिसी वाचा अङ्गं सम्म ददामि ते'ति ॥”

अर्थ :—“ 'भ्राता' धइपि थव लोके मनुष्यपिनि अङ्ग समान
खः, अङ्ग समानगु छंगु वचन, अङ्ग मांस छन्त बी शौम्य !” थथे
धया अङ्ग-मांस छपाय् बिल । वयाके नं मेह सेठ पुत्रं 'छु धया
फोना छं' धका न्यन । दाजु धका । व अन वना 'यःबा ! लापाय्
छकू बिया दिसँ' धका धाल । व्याधां नं 'छंगु वचन समानगु
लापाय् छन्त दइ' धका निम्न श्लोक धाल :—

“ताताति पुत्तो वदमानो कम्पेति हृदयं पितु ।

हृदयस्स सदिसी वाचा हृदयं सम्म ददामि ते'ति ॥”

अर्थ :—“पुत्रं अबुयात ‘यः बा !’ धका धाङ्गु समये अबु-
यागु हृदय कम्पा जुइ, हृदय समानगु छंगु वचन, हृदय हे छन्त
बी शौम्य !” थथे धया हृदय नापं मेगु नं साःगु मिंगु लापाय्
स्मेत बिल । वयाके नं मेह्ण संठ पुत्रं ‘छं छु धया फोना’ धका
न्यन । यःबा ! धका । व नं अन वना ‘प्रिय पासा ! जित ला
छपाय् बिया दिसँ’ धका धाल । व्याधां ‘छंगु वचन समानगु छंत
मांस दइ’ धका निम्न श्लोक धाल :—

“यस्स गामे सखा नत्थि यथारब्बं तथेव तं ।

सब्बस्स सदिसी वाचा सब्बं सम्म ददामि ते’ति ॥”

अर्थ :—“गुह्यसिया (थःगु) गामे पासा (सुख दुक्खेसु सह
अयनतो=सहाय) दइ मखु उह्यसिया निंति उगु गां सुं मनु मदुगु
जंगल समान हे खः । सकल नापं समानगु छंगु वचन, तस्मात्
छन्त फुकं हे मांस बी शौम्य !’ थथे धया ‘वा ! शौम्य ! धव
फुकं ला छंथाय् यंकि’ धका धाल । संठ पुत्रं नं व लिसें छें
वना ला क्कायेका व्याधायात सत्कार सम्मान याना वया काय्
कलाःपिं नं सःतके छोया व्याधायागु ज्यां मुक्त याना थः कुटुम्ब-
पिनिगु दध्वी बास याका व लिसे अभ्यद्य सहाय=मित्र जुया
जीवन भर मिले चले जुया च्वन ।

शास्तां थुलि खँ सिधयेका ‘उगु समये व्याधा जुया च्वंम्ह
सारिपुत्र खः, फुकं ला छें यंकाह्म जि हे खः’ धका आज्ञा जुया
बिज्यात ।

अयकूट जातक

भाजु मयजुपि ! पूर्व काले मीह्व बोधिसत्त्वयात सिद्ध जूगु खँ छत्वा कने । अतीते वाराणशी देशे ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु समये बोधिसत्त्व वसपोल जुजुया अग्रमहारानीया कोखे जन्म जुल । व्याकं शिल्प अध्ययन याये धुंका बैस प्राप्त जूबले अबुम्ह परलोक प्राप्त जुल । अले बोधिसत्त्व राजसिंहासने च्वना धर्मपूर्वक राज्य चले याना बिज्यात । उगु बखते मनुष्यपिं देव भक्ति जुया आपालं दुगुचा आदि प्राणिपिं स्याना देवतापित बलि-पूजा यानाच्वन । बोधिसत्त्व जुजुं 'प्राणि स्याये महु' धका नाखिं च्वयेका बिल । यक्षपिं बलि प्राप्त मज्जुलिं बोधिसत्त्वया उपरे तम्बेका हिमालये यक्षपिनि समागमे वना बोधिसत्त्वयात स्यायेया निंतिं छह्य यक्ष छ्वयाहल । व यक्ष मन्दिरयागु गजू पाय्वोगु ह्याउंसे मिग्वाराथे जागु नँयागु मुगः कया थुकिं हे दाया वयात स्याये धका बहनी दुतीय प्रहरे बोधिसत्त्वया खाटा फुसे दना च्वन । उगु क्षणे शक्रदेवेन्द्रया आसन क्वाना बल । इन्द्रं बिचाः याना सोगु बखते उगु कारण सीका इन्द्र बन्न ज्वना वया यक्षयागु फुस पाखे च्वं च्वन । बोधिसत्त्वं यक्षयात खना "ध्व, जित रक्षा याये धका च्वं च्वंगु ला अथवा जित स्याये धका च्वं च्वंगु" धका मती लुया वःलिसे खँल्हासे निश्चन श्लोक धालः—

सञ्जायसं कूटमतिप्पमाणं
पग्गह्य यो तिट्ठसि अन्तलिष्खे ।
रक्खाय मं त्वं विहितोनुसज्ज
उदाहु मे वायमसे वधायाति ॥

अर्थ—“प्रमाणं अधिकगु नङ्गवारा ज्वना आकाशो निश्चल
जुया च्वं च्वंहा छ जित रक्षा यायेत च्वं च्वनागु ला अथवा जित
स्यायेत च्वं च्वनागु ?”

बोधिसत्त्वं धासा यत्तयात हे जक खना च्वन सिवे इन्द्रयात
खंगु मखु । यक्ष धासा इन्द्रयागु भयं बोधिसत्त्वयात प्रहार याये
ग्याना च्वन । व यक्षं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना—‘महाराज !
जि छन्त रक्षा याये धका च्वं च्वनागु मखु । थव ह्याउंसे च्वंगु
नङ्गवारां केका छन्त स्याये धका वयागु, किन्तु इन्द्रयागु भयं छन्त
केके मफया च्वन’ धका थःगु मती च्वंगु खँ प्रकाश यासे निम्न
श्लोक धालः—

“दूतो अहं राजिध रक्खसानं
वधाय तुह्यं पहितोहमस्मि ।
इन्दो च तं रक्खति देवराजा
तेनुत्तमङ्गं न ते फालयामीति ॥”

अर्थ—‘राजन ! जि राक्षसपिनि दूत खः, छन्त स्यायेया
निर्ति जित थन छूवया हःगु । देवराज इन्द्रं थन छन्त रक्षा याना
च्वन उकिया तिति छंगु छयों तमछ्ख्यानागु ।’

अथ खँ न्यना बोधिसत्वं निम्न निपु श्लोक ब्वना धाल :—

“सचे च मं रक्खति देवराजा
देवानमिन्दो मघवा सुजम्पति ।
कामं पिसाचा विनदन्तु सब्बे
न सन्तसे रक्खसिया पजाय ॥

कामं कन्दन्तु कुम्भण्डा सब्बे पंसुपिसाचिका ।

नालं पिसाचा युद्धाय महती सा विहिंसिकाति ।”

अर्थ—“यदि जित सुजम्पति मघवा—देवेन्द्रं रक्षा याना
च्वंगु खःसा अवश्य (छिपिं) पिसाचादि यक्षपि सकलें दूर जुया
हुँ । जि राक्षस सन्तानत खना गयाइ मखु ।

धाथें हे कुम्भथें जापिं पिसाचत क्रन्दन यासां पिसाचगण-
पिसं जि लिसे युद्ध यायेया निति विविध भय क्यंसां जि अबश्य
नं गयाये मखु ।”

शक्र देवेन्द्रं यक्षयात बिसिके छ्वया महासत्त्वयात ‘राजन !
ग्याये मत्य थनिंसिं छंत रक्षा यायेगुया ज्या जिगु लहाती जुल’
धका उपदेश बिया थःगु थासे तुं ल्याहाँ वन ।

थःगु प्रतिज्ञाय् स्थिर जुया च्वने फेकेमाः । कदाचित भिंगु
ज्यायागु फल मभिनी मखु । यदि प्राणिपिनि उपरे दया तयेगु
व्यर्थ जूसा बोधिसत्त्वयात रक्षा यायेत शक्र देवेन्द्र वइ ला ?
तस्मात् थुइका काये माल कि सकल सत्त्वपिनि थःगु थःगु प्राणे
प्रेम दु, सकलें सीगु खना गयाः, उकिं इमिगु प्रति मैत्री भाव ति ।

एक साटक ब्राह्मणया कथा

“अभिस्थरेथ” धइगु धर्मोपदेश शाक्यमुनि भगवान् जेतवन महाविहारे बिज्याना च्वंगु समये चूलेक साटक धयाह्म ब्राह्मणयागु कारणे वसपोलं आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

विपश्वी भगवान्यागु अवस्थाय् महा एक साटक धइह्म ब्राह्मण छह्म दुगु खः । आः व हे ब्राह्मण शाक्यमुनि भगवान्यागु अवस्थाय् श्रावस्ती देशे चूलेक साटक धायेका ब्राह्मण कुले जन्म जुल । व ब्राह्मणया धासा छपु हे जक धोति दुगु जुया च्वन । व ब्राह्मणया कलाःयात नं व हे धोति छपुति निर्वाह याये माःगु जुया च्वन । निह्मसियां व हे धोति छपु सिवाय मेगु छुं वख दुगु मखु । पिने प्याहाँ वनीगु बखते ब्राम्हणं वा ब्राम्हणीं वा व हे धोति चिना प्याहाँ वनिगु जुयाच्वन ; छम्ह विना वस्त्रं छें तुं च्वं च्वनीगु जुयाच्वन ।

छन्हुया दिने ब्राम्हणं श्रावस्ती च्वंगु विहारे धर्म-श्रवण यायेत घोषणा याःगु ताया थःम्ह कलाःयात सःता—“भो मिसा, धर्म-श्रवण यायेत घोषणा यात, अन छ गुइले वनेत्यना ? निहने वनेत्यना ला कि बहनी वनेत्यना ? पुनेगु वसः=धोती छपु बाहिकं मेगु मदुगुया नितिं म्हीपिं निम्हं छक्वलनं वने फुगु मखु” धका धाल ।

ब्राम्हणी “भो नाथ ! जि निहने वने, छपिं बहनी बिज्याहुं” धका धया धोतिं चिना धर्म-श्रवण यायेया नितिं विहारे वन । थुखे ब्राम्हण निह्निंछ छें तुं च्वं च्वन । ब्राम्हणी विहारं ल्याहाँ बयेका, बहनी व हे धोतिं थर्मं चिना वना भगवान्या न्होने फेतुना धर्म खँ न्यना च्वन ।

उगु अवस्थाय् वयागु म्ह छम्हं न्यागू प्रकारया प्रीति फैले जुया वन । अले व ब्राम्हणया मती भगवान्यात दान बीगु इच्छा जुया—“यदि जिं थ्व धोति दान बी ला धासा ब्राम्हणी-यात नं जित नं पुनेगु हे छुं दइ मखु” धयागु विचार जुल । उगु बखते वयागु मती द्वलंद्वः कपट (=लोभ) चित्त प्याहाँ वल । तदन्तर छगू श्रद्धा चित्त प्याहाँ वल । उगु श्रद्धा चित्तयात लहात्तु मत्तु लहाक हानं द्वलंद्वः लोभचित्त प्याहाँ वल । थुगु प्रकारं वयागु भिंगु श्रद्धाचित्तयात कपट लोभचित्तं चित्तु-मत्तु चिना, लहात्तु-मत्तु लहाका, त्यत्तु-मत्तु त्यला मदयेका छवत । व ब्राम्हणं थुकथं बी ला मबी ला धका अन्कने याना च्वच्चं हे बहनीसिया प्रथम प्रहर बितेजुया दुतीय प्रहरे नं दान बी मफुत । तृतीय

प्रहर ध्यंकः वसेलि—“जिगु श्रद्धाचित्त व कपटचित्त निम्ह ल्वा-
 ल्वां हे प्रथम व दुतीय प्रहर स्मेतं बिते जुइ धुंकल; ध्व थुलिमछि
 लोभचित्त बदे हे जुया वन धासा, प्यंगू अपायं जिगु छयों हे
 ल्हवने बीमखु; उकिं दान मव्युसें जा गनं ज्यू” धका विचार याना
 वलंढ्रः लोभचित्तयात ष्वत्त्येला श्रद्धाचित्त न्होने तया थःगु वस्त्र
 (=धोति छपु) शास्तायागु तुती ष्वे तया ‘जि त्याके धुन’ धका
 स्वकः तक घोषणा यात । उगु बखते प्रसेनजित कोशल राजां धर्म
 खँ न्यना च्वच्चं उक्त घोषणा याःगु शब्द ताल । ताया—“व
 ब्राम्हणं सुयात त्याका धका धाल, ‘हुं वयाके स्वयात त्याका धका
 न्यना सो” धका धया दूत छ्वत । राजदूतपिसं वया न्यंगु
 बखते व ब्राह्मणं अन जुक्क खँ फुकं कन । उगु खँ न्यना राजां
 धाल, ‘ब्राह्मणं अतिकं थाकुगु ज्या यात । ध्वयात संग्रह यायेमाः’
 धका छज्वः वसः बी कल । वं उगु वस्त्र नं तथागतयात हे दान
 बिल । हानं राजां निज्वः, प्यज्वः, च्याज्वः, भिखुज्वः याना
 दुगंछि दुगंछि याना बीकल । वं उगु वस्त्र फुकं बिक्को बिक्को
 तथागतयात हे चदे यात ।

अले राजां वयात स्वीनिज्वः वस्त्र बीकल । ब्राह्मणं ‘थःतः
 मकासें लाभ जुक्को जुक्को दान जक बिल धयागु लोकापवादं
 मुक्त जुइया निर्ति, उकि मध्ये थःत छज्वः व थःम्ह जहानयात
 छज्वः जम्मा निज्वः वस्त्र कया मेगु स्वीजलं फुकं तथागतयात तुं
 दान बिल । राजां व ब्राह्मणयात सच्छिको तक दान व्यूसां तभी
 वं नं हानं बीगु हे इच्छा याना च्वंगु जुल । तस्मात् राजां सिपाई-

तयेत थथे आह्ना बिल—“ध्व ब्राम्हणं अतिकं हे दुष्करगु ज्या यात, ध्वयात अन्तःपुरे ब्वना हति ।” सिपाईतयेसं नं आह्ना बमोजिम यात ।

राजां वयात छगू लाख मूल्य वंगु निपु कम्बल बिल । ब्राम्हणं “ध्व थुलिमछि मूल्य वंगु वस्त्र जिथें जाहसित योग्य मजू, बुद्ध शासने हे जकं थुगु वस्त्र योग्य जू” धका छपु कम्बल भगवान् च्वना बिज्याइगु गन्धकुटी विहारे इलां तयेका बिल, छपु थःगु छें नित्य प्रति भिक्षु संघपिन्त भोजन याकेगु थासे इलां तया बिल । सन्ध्या इले राजा प्रसेनजित शास्ताया थाय् वंगु बस्त्रते थमं बियातयागु कम्बल खना—“भन्ते ! ध्व कम्बल सुनां थन चढे यात ?” धका न्यन । “एक साटक ब्राह्मणं” धका आह्ना जूगु न्यना ‘ब्राह्मण जि प्रसन्न जुइ थाय् तक हे प्रसन्न जुल धका’ प्यम्ह किसि, प्यह्न सल, प्यद्वः दां (कहापण), प्यह्न मिसा, प्यह्न दासी, प्यह्न पुरुष, प्यंगू गां इत्यादि प्यंगू प्यंगू याना ‘सब्ब-चतुष्कं*’ धयागु बिल ।

अनं छन्हुया दिने भिक्षुपिनि धर्म सभाय् थथे खँ उठान जुल—“चूलेक साटक ब्राह्मणयागु ज्या धात्थें हे अद्भुत खः बा !” इत्यादि प्रकारं वयागु बारे खँ जुया च्वंगु समये भगवान् बुद्ध बिज्याना धया बिज्यात—“भिक्षुपिं ! छिमिसं छु खँ लहाना च्वना ?”

“फलाह्न ब्राह्मणयागु बारे खँ लहाना च्वनागु खः भन्ते” धका

* ‘सब्ब चतुष्कं’ धयागु क्कू हे वस्तु प्यंगू प्यंगू तयाप्यसः खाकाबीगु ।

भिक्षुपिसं धाःगु न्यना — “भिक्षुपि ! यदि व ब्राह्मणं प्रथम प्रहरे हे दान बी फुगु जूसा ‘सन्बसोलसकं’ धयागु लाभ जुल जुइ; यदि दुतीय प्रहरे बी फुगु जूसा ‘सन्बट्टकं’ धयागु लाभ जुल जुइ तृतीय प्रहरे नं अतिकं हे कोशिश याना व्यूगु जूया निति ‘सन्बचतुष्कं’ धयागु जक प्राप्त जुल ।

कल्याणगु ज्या याइपिसं उत्पन्न जूगु कुशल=भिगु चित्त मतव हे, उचरिमं हे धर्म याये फेयेकेमाः अर्थात् दान बी फयेकेमाः । धीला याना प्यानुसे च्वंक याइगु पुण्य कर्म, फल बीगु बखते नं प्यानुष्क धीला याना श्री सम्पत्ति बी । तस्मात् भिगु=कुशल मती लुइवं हे तुरन्त हे कल्याणगु कुशल कार्य यायेमाः धका आज्ञा जुया थव हे खँयागु च्वः प्वः मिलेयाना धर्मोपदेश याना बिज्यासे थव निम्नगाथा आज्ञाजुया बिज्यात :—

“अभित्थरेथ कल्याणे, पापा चित्तं निवारये ।

दन्धं हि करोतो पुब्बं, पापस्मि रमती मनो ।”

अर्थ—“याकनं याकनं कुशल कर्म या ! पापं चित्तं लिचिका का ! प्यानुसे च्वंक धीला याना पुण्य यायेबले पापे मन व्वां वनी ।”

देशाना अवसान जूगु बखते आपालं भिक्षुपिन्त स्रोतापत्ति फल लाभ जुल ।

१ ‘सन्बसोलसकं’ धइगु फिखुगू २ फिखुसः खाका बीगु ।

२ ‘सन्बट्टकं’ धइगु च्यागू २ च्यासः खाका बीगु ।

शीलयागु गुण

थथे जिं न्यना—छगू समये भगवान् शाक्यमुनि श्रावस्ती
अनाथपिण्डिक सेठयागु जेतवन विहारे वास याना बिज्याना
च्वंगु जुल। अले आयुष्मान् आनन्द भिक्षु गन भगवान्
बिज्याना च्वंगु खः अन वना उपस्थित जूवन, उपस्थित जुया
भगवानयात आदर सहितं दण्डवत् याना छखे पाखे फेतुत ।

छखे पाखे फेतुना च्वंम्ह आयुष्मान् आनन्द भिक्षुं भगवान्-
यात थथे धका निवेदन यात : —

“भन्ते ! (थव) कुशलादि शील (पालन याये) माःगु
छुकिया निति (हानं) थुकिया गुण (आनिसंस) छु ?”

“आनन्द ! कुशलादि शील (पालन याये) माःगु आकुल-
व्याकुल मज्जुइकेया निति, आकुल-व्याकुल (अविप्पटिसार)
मज्जुइगु (हे) थुकिया गुण खः ।”

“भन्ते ! आकुल-व्याकुल मज्जुइकेगु छुकिया निति (हानं)
थुकिया गुण छु ?”

“आनन्द ! आकुल-व्याकुल मज्जुइकेगु आनन्द (पामोज्ज)
कायेया निति, आनन्द दइगु (हे) थुकिया गुण खः ।”

“भन्ते ! आनन्द कायेगु छुक्किया निति (हानं) थुक्किया गुण छु ?”

“आनन्द ! आनन्द कायेगु हर्ष (प्रीति) जुइया निति, हर्ष जुइगु (हे) उक्किया गुण खः ।”

“भन्ते ! हर्ष जुइगु छुक्किया निति (हानं) थुक्किया गुण छु ?”

“आनन्द ! हर्ष जुइगु शान्त (पस्सद्धि) जुइया निति, शान्त जुइगु (हे) थुक्किया गुण खः ।”

“भन्ते ! शान्त जुइगु छुक्किया निति (हानं) थुक्किया गुण छु ?

“आनन्द ! शान्त जुइगु सुखया निति, सुख जुइगु (हे) थुक्किया गुण खः ।”

“भन्ते ! सुख, छुक्किया निति (हानं) थुक्किया गुण छु ?”

“आनन्द ! सुख, समाधि (ध्यान) लाभ यायेया निति, समाधि लाभ जुइगु (हे) थुक्किया गुण खः ।”

“भन्ते ! समाधि (लाभ याये माःगु) छुक्किया निति (हानं) थुक्किया गुण छु ?”

“आनन्द ! समाधि (लाभ याये माःगु) यथार्थबोध जुइगु-ज्ञान दयेकेया निति, यथार्थ-बोध जुइगु ज्ञान दइगु (हे) थुक्किया गुण खः ।”

“भन्ते ! यथार्थ बोध जुइगु ज्ञान दयेकेगु छुक्किया निति (हानं) थुक्किया गुण छु ?”

“आनन्द ! यथार्थ बोध जुइगु ज्ञान विरक्त* (जुया) ।”

वैराग्य* (निबिन्दा विरागा) जुड्या निति, विरक्त (जुया) वैराग्य जुड्गु (हे) थुकिया गुण खः ।”

“भन्ते ! विरक्त (जुया) वैराग्य जुड्गु छकिया निति (हानं) थुकियागु गुण छु ?”

“आनन्द ! विरक्त (जुया) वैराग्य जुड्गु विमुक्ति-ज्ञान (=जन्म जरा दुक्खं छुटे जुड्गु ज्ञान) प्राप्त यायेया निति, विमुक्ति-ज्ञान प्राप्त जुड्गु (हे) थुकिया गुण खः ।”

“आनन्द ! थुलि कुशलादि शील आकुल-व्याकुल मजुड्गुया निति, आकुल-व्याकुल मजुड्गु हे थुकियाणु गुण ; आकुल-व्याकुल मजुड्केगु आनन्द कायेया निति, आनन्द कायेगु हे थुकियागु गुण ; आनन्द कायेगु हर्ष जुड्या निति, हर्ष जुड्गु हे थुकियागु गुण ; हर्ष जुड्गु शान्त जुड्या निति, शान्त जुड्गु हे थुकियागु गुण ; शान्त जुड्गु सुख दयेकेया निति, सुख जुड्गु हे थुकिया गुण ; सुख दयेकेगु समाधि प्राप्त यायेया निति, समाधि दड्गु हे थुकिया गुण ; समाधि प्राप्त यायेगु यथार्थ-बोधक ज्ञान लायेया निति यथार्थ-बोधक ज्ञान प्राप्त जुड्गु हे थुकियागु गुण ; यथार्थ बोधक ज्ञान प्राप्त यायेगु विरक्त जुया वैराग्य जुड्या निति विरक्त जुया वैराग्य जुड्गु हे थुकियागु गुण ; विरक्त जुया वैराग्य जुड्गु विमुक्ति ज्ञान खंकेया निति विमुक्ति ज्ञान खंकेगु हे थुकियागु गुण । थुलि ध्व आनन्द । कुशलादि शील छसिनिसें (अनुपुब्बेन) श्रेष्ठत्वे (=अर्हत् फले) प्राप्त जुड्गु ।”

* धन विरक्त धयाणु विपश्यना ध्यान † वैराग्य धयाणु लोकुत्तर मागं

शीलवीमंस जातक

श्रावस्ती कोशल जुजुयाथायू आपालं ब्राम्हण पण्डितपि दुगु खः गुपि मध्ये शीलवान् ब्राम्हण छम्ह दु । व ब्राम्हणयात धासा जुजुं मेपि स्वया शील सम्पन्नम्ह धका विशेष रूपं स्वइगु जुया च्वन । छन्हु व ब्राम्हणं बिचाः यात—“जित जुजुं शील सम्पन्नम्ह धका विशेष याना स्वगु ला कि अथवा श्रुतवान् आचार सम्पन्नम्ह धका । थुलि निरीक्षण याना स्वयेमाल । शीलयागु महत्त्व तःधं ला कि आचार बहुश्रुत तःधं ।”

छन्हुया दिने वं छम्ह लुं बंजाःयागु पसलं दाँ छम्ह कया यंकल । लुं बंजां माननीयम्ह धका छुं मधाः । निको नं अथे हे यात, निको नं छुं मधाः । स्वको नं अथे हे दाँ कया यंकल । अलेजा वयात थव लुटाहा डाकु धका ज्वंका जुजुयात ष्यन । थवं लु यात धका न्यंसेलि थथे थथे गृहस्थ कुटुम्बपिन्त लुटे यात धका कन । ‘ब्राम्हण ! धात्थे खः ला ?’ “महाराज ! कुटुम्बपिनिगु लुटे मयाना । जिगु मती “शीलयागु महत्त्व तःधं ला कि श्रुत आचारयागु महत्त्व तःधं ?” धयागु शंका जुया च्वंगु खः । उकिं जि थुकि मध्ये लु तःधं धका परीक्षा यायेया निर्ति स्वको तक दाँ कया । निको तक जा थवं छुं मयाः आः स्वको जुल जित ज्वंका छपिथायू क्यने हल । आः जित बोध जुल कि श्रुत स्वया नं शील हे तःधं । छें च्वनेगुलि जित प्रयोजन मदु जि जा प्रव्रजित जुइ तिना” धका वचन कया छें बुँ मस्वसें हे जेतवने वना शास्तायाके प्रव्रज्या फवन । शास्तां वयात प्रव्रज्या व उपसम्पदा बीका बिज्यात । प्रव्रजित जुया ताकालं महुवं हे बिपश्यना बहे याना

अग्रफले प्रतिष्ठित जुल । भिक्षुपिनि धर्मसभाय् खँ जुल—मित्रपि !
 फलांनाम्ह ब्राम्हण थःगु शील परीक्षा याना प्रव्रजित जुया अर्हत्त
 जुल । शास्ता बिज्याना भिक्षुपि ! छिमि छु खँ जुया च्वन
 धका न्यना बिज्यासेलि थथे खँ जुया च्वन धका भिक्षुपिसं धाःगु
 न्यना 'भिक्षुपि ! आः जक मखु न्हापा नं ध्व पण्डितं शील
 परीक्षा याना प्रव्रजित जुया थःगु प्रतिष्ठा दयेका काल' धका
 आह्ना जुया बिज्यासे निम्न अतीत खँ हया बिज्यात—

अतीते वाराणशी देशे ब्रम्हदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु समये
 बोधिसत्त्व ब्राम्हण कुले जन्म जुया बैस जायावसेलि तक्षशी-
 लाय् वना सकल प्रकारयागु शिल्प अध्ययन याना वाराणशी
 ल्याहाँ वना झुजुयाथाय् वन । वं पंचशील बांलाक पालन याना
 च्वन । जुजुं नं वयात शील सम्पन्नम्ह धका अत्यन्त हे गौरव तथा
 स्वइगु जुल । छन्हु वं विचाः यात— “छु जित जुजुं शील सम्पन्नम्ह
 धका गौरव तःगु ला कि अथवा श्रुतवान् आचार युक्तम्ह धका ?”
 फुकं खँ च्वे कनातगुथे हे खः । आः थन वं श्रुत आचार स्वया नं
 जित शीलयागु महत्व तःधं धयागु ज्ञात जुल धका धया निम्न
 न्यापु श्लोक धाल :—

“सीलं सेय्यो सुतं सेय्यो इति मे संसयो अहु ।
 सीलमेव सुता सेय्यो इति मे नत्थि संसयो ॥
 मोघा जाति च वण्णो च सीलमेव किरूत्तमं ।
 सीलेन अनुपेतस्स सुतेनत्थो न विज्जति ॥
 खत्तियो च अधमट्ठो वेस्सो चाधम्मनिस्सितो ।

ते परिच्चजुभो लोके उपपज्जन्ति दुग्गतिं ॥
खत्तिया ब्राह्मणा चेस्सा सुद्धा चण्डाल पुक्कुसा ।
इध धम्मं चरित्वान भवन्ति तिदिवे समा ॥
न वेदा सम्परायाय न जाति न पि बन्धवा ।
सकच्च सीलं संसुद्धा सम्पराय सुखावहं ।”

अर्थ—“शील तःधं ला श्रुत तःधं धयागु शंका जित जुया च्वंगु खः, श्रुत स्वया नं शील हे तःधं धयागु ज्ञात जुल आः जिके संशय मन्त ।

जाति व वर्णभेद छुं दुगु मखु शील हे दकेसिवे उत्तम खः, शील सम्पन्नम्हसित श्रुतया आवश्यक मदु ।

क्षत्रिय जूसां वैश्य जूसां अधर्मे च्वन धासा इपि निगुलिं लोकं च्युत जुया दुर्गती उत्पन्न जुइ ।

क्षत्रिय जुइमा, चाहे ब्राह्मण जुइमा, चाहे सूद्र, चाहे चाण्डाल च्यामखल जुइमा, थन धर्माचरण याना देवतापि नापं सहवास याये दइ ।

परलोकया निंति न वेद, न जाति, न बन्धुपि दु, थःगु हे शील परिशुद्ध जूसा तिनि परलोके स्मेतं सुख जुइ ।”

थुकरुथं महासत्त्वं शीलयागु गुण खँ कनाः जुजुयाके प्रव्रजित जुइगु वचन कया उखुनु हे दिने हिमालये वना ऋषिप्रव्रज्याय प्रव्रजित जुया अभिज्ञा व समापत्ति स्मेतं प्राप्ति याना ब्रह्मलोक परायण जुया वन ।

सत्य-पत्नी

भाजु मय्जुपिन्त थों थन पत्नी धयापिं गुजापिं जुइमा
धयागु विषये निदर्शन दुगु खँ छत्वा कने लयना ।

छगू समये वाराणशी देशे ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु
बखते भी बोधिसत्त्व मृग योनी जन्म जुल । लयाय्ह जुसेलि
व मृग अतिकं हे बांलाह तथा प्राशादिक दर्शनीयह जुल । वया
कलाःह नं अतिकं हे बांलाह लयास्सेह मृगी जुया च्वन । अपिं
निहं अतिकं हे मिले जुया च्वं च्वन । चेद्वल चित्रित मृगगणपिसं

बोधिसत्त्वयागु उपस्थान यात । उगु बखते ब्याधातयेसं चलात-
येत स्याइगु तथा पासे क्यंकीगु जुया च्वन ।

छन्हुया दिने बोधिसत्त्व चलातया न्हो न्हो च्वना वना च्वंगु
बखते तुति पासे क्यना चप्फुये धका साल । तुति च्वंगु छ्यंगु
चना वन । हानं साःगु बखते ला चना वन । थुगु हे प्रकारं नस
नं चना वन । पासयागु खिपः क्वें थ्यं क प्यप्पुना कसे जुया
च्वन । पास खिपः चप्फुये मफुसेलि मरण भयं ग्याना बिसे वन ।
बोधिसत्त्व-मृगराजया कलाःम्ह नं बिसे वन, किन्तु मृगगणपिनि
दध्वी थःम्ह भात मखंनेव भय अवश्य नं जि प्रिय पतियात हे जूगु
खः धका सीका बेगं ब्यांवना न्होने च्वना मिखा जायेक रुबबि
तया रुवया—‘स्वामि ! छल्पोल महा बलवान्छ खः, छु छल्पोलं
ध्व पासयात चप्फुये मफु ला ? खूप बल पिकया चप्फुना
बिज्याहुँ’ धका भातम्हसित उत्साहित यासे निम्न प्रथम गाथा
धाल :—

“विक्रम रे महामिग विक्रम रे हरिपद ।

छिन्द वारित्तकं पासं नाहं एका वने रमेति ॥”

अर्थ—“भो सुवर्णपाद मृगराज, बल याना बिज्याहुँ, छ्यंगु-
यागु पास चप्फुना बिज्याहुँ । छल्पोल बिना याकःचा जंगले
जिगु मन मच्चं ।”

थथे धाःगु न्यना मृगं दुतीय गाथा धाल :—

“विक्रमामि न पारेमि भूमिं सुम्भामि वेगसा ।

दल्हा वारत्तिको पासो पादं मे परिकन्ततीति ॥”

अर्थ—“भद्रे ! जि बल याना च्वनागु दु, तर चफुये मफु । चफुये धका गुलि तुति बस्वाये धुन, छ्यंगु खिपःयागु पास साप हे बःला । पासयागु खिपतं जिगु तुती क्वें थ्यंक प्यप्पुंका तये धुंकल ।”

अले मृगनीनं 'स्वामी ! ग्याना बिज्याये मत्य, जि जिगु बलं व्याधायके बिनित्त याना छपिनि प्राण बचे याना बी । यदि फोना नं मजिल धासा जिगु प्राण बिया जूसां नं छपिनिगु प्राण बचे याना बिये' धका महासत्त्वयात आस्वासन बिया, उखें थुखं म्हे हि किना च्वंम्ह बोधितत्त्वयात रक्षार्थ अनसं च्वं च्वन । व्याधा नं तलवार व धनुष ज्वना कल्प उट्टान अभियेवया च्वन । वयात खना 'भो स्वामी व्याधा वया च्वन । जि ज्युगु प्रयत्न याये । छपि ग्याना बिज्याये मते' धका धैर्य बिया व्याधा वया च्वंगु लँपु न्छोने वना लिसें ल्याहाँ वया छसिलिक्क दना च्वंम्ह व्याधायत वन्दना याना 'भो स्वामी, ध्वसपोल जिम्ह प्राणनाथ खः, सुवर्ण वर्णम्ह शील वा आचारं युक्त, चेद्वः मृगगणपिनि जुजु धका बोधिसत्त्वयागु गुण खँ कना मृगराज सिबे न्हापा जितनि बध याना बिज्याहुं' धका बिनित्त यासे तृतीय गाथा धाल—

“अत्यरस्सु पलासानि असिं निब्बाह लुहक ।

पठमं मं वधित्वान हन पच्छा महामिगाति ॥”

अर्थ—“बेँ लपटे ला, भो व्याधा म्यानं तलवार पिका, जित न्हापां स्याना महामृगयात लिपा स्या ।”

ध्व खँ न्यना व्याधायी मती—“मनुष्य जुया च्वंपिसं हे

प्रथम स्वामीयागु प्रति प्राण मन्वू, धव तिरच्छान जुया नं थःगु प्राण त्याग याना मनुष्य भाषां मधुर खँ लहाना च्वन । थौं धव-यात नं धवया भातयात नं प्राण दान बी ।” थुकथं मती प्रसन्न जुया चतुर्थ गाथा धाल—

“न मे सुतं वा दिट्ठं वा भासन्ति मानुसिं मिगि ।

त्वञ्च भहे सुखी होहि एसा चापि महामिगाति ॥”

अर्थ—“न जिं न्यनेनं न स्वयेनं मनुष्य भाषं खँ लहाइम्ह मृगी, छ नं सुखी जुइमा, धव महामृग नं सुखी जुइमा ।” धका धैर्य बिया बोधिसत्त्वया न्होने वना चकुतिं पास ध्येना तुती कत्ताना च्वंगु पास नं तीसकं लिक्कया नसं नस लावं ला छयंगुलि छयंगु ल्हार्ति तो पुया पित्तु पिल । उगु क्षणे हे महासत्त्वया पूर्णयाना तःगु पारमिताया प्रभावं, ब्याधाया नं मैत्री चित्तयागु प्रभावं मृगीया नं मैत्री-धर्मयागु प्रभावं नस ला छयंगु न्हापायार्थे तुं प्यप्पुना मिले जुल । बोधिसत्त्व नं दुक्खं मुक्त जुया सुखी जुया च्वन । सुखी जुया च्वंम्ह बोधिसत्त्व खना मृगीया चित्त सौमनस्य जुया ब्याधायात अनुमोदन यासे पञ्चम गाथा धाल :—

“एवं लुहक नन्दस्सु सहसब्बेहि व्वातिभि ।

यथाहमज्ज नन्दामि मुत्तं दिस्वा महामिगन्ति ॥”

अर्थ—“गथे जि मुक्त जुया च्वंम्ह महामृगराज खना सन्तोष जुया आनन्द कया च्वना, वर्थे हे छ नं सकल ज्ञातिपि नापं आनन्द कया च्वने दयेमा ।”

लेखकया मेमेगु सफू

नेपाल भाषाय् :

१. धम्मपददृकथा
२. धम्मपद
३. कर्म-विभाग
४. आर्यसत्य
५. पाठ्य-सूत्र
६. बुद्ध-जीवनी
७. गृही-विनय
८. त्रिरत्न वन्दना
९. जातक माला भाग-१
१०. जातक माला भाग-२
११. अग्रश्रावक
१२. महास्वप्न जातक
१३. बुद्ध शासन-इतिहास
१४. सूत्र-संग्रह
१५. बौद्ध-कहानी
१६. वेस्सन्तर जातक

सफू दइगु थाय् :

धर्मोदय सभा,
६/३१, जुद्ध सड़क, कान्तिपुर,
नेपाल ।

नेपाली भाषाय् :

१. धम्मपद
२. अग्रश्रावक
३. गृही-विनय
४. बुद्ध-जीवनी

मुद्रक :—उमादत्त शर्मा, रत्नाकर प्रेस, ११-ए, सैयदसाली लेन, कलकत्ता ७